

De Verenigde Naties hebben 2011 uitgeroepen tot Year of Forests. Bosgebieden hebben een belangrijke ecologische én economische functie, vooral voor de lokale bevolking. In Nederland stagneert de groei van het bosareaal echter, onder andere door... natuurontwikkeling.

In de Overasseltse en Haterse Vennen zijn veel bomen gekapt om de stuifduinen weer zichtbaar te maken en de waterstand in de vennen te verhogen.

FOTO: RENE PASCETTI/PASSETTI

Internationaal Jaar van de Bossen 2011

Nederlands bosareaal loopt terug

Bossen en regenwouden beslaan een derde van het aardoppervlak. Meer dan 50% van het bosareaal bevindt zich in Brazilië, Canada, China, de Russische Federatie en de Verenigde Staten. Voor 1,6 miljard mensen – een kwart van de wereldbevolking – vormen bossen de bron van hun dagelijks bestaan. De inkomsten uit bossen worden wereldwijd geschat op 100 miljard US dollar per jaar.

Bossen nemen grote hoeveelheden CO₂ op en temperen daarmee de globale temperatuurstijging. Omgekeerd geldt dat de huidige ontbossing ten behoeve van landbouw en veeteelt een grotere CO₂-uitstoot veroorzaakt dan het transportsysteem wereldwijd. Verder zijn bossen de grootste producenten van zuurstof waardoor leven mogelijk is.

Bossen herbergen 80% van de biodiversiteit op het aardoppervlak en vormen de directe woon- en leefomgeving van 300 miljoen mensen. Bossen spelen ook een belangrijke rol in de watercyclus. Zij temperen de effecten van overstromingen, voorkomen bodemerrosie en hebben een regulerende invloed op de grondwaterstand en grondwatervoorraden. Hierdoor dragen zij bij aan de watervoorziening voor bevolking, landbouw en industrie.

Aantasting

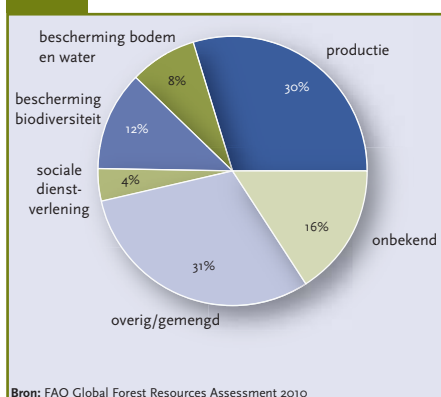
Ondanks al die functies maken steeds meer bossen plaats voor landbouwgebieden. Ook wordt er op grote schaal bos gekapt voor de houthandel. Verder worden steeds meer bossen 'opengelegd' voor grondstoffenwinning. China is op dit moment de grootste

investeerder in open mijnbouw in Zuid-Amerika en Afrika om haar sterk groeiende economie van voldoende grondstoffen te voorzien. De houtkap, bodemerrosie en vervuiling van bodem, water en lucht door het gebruik van chemicaliën in deze mijnbouw tasten bossen in de wijde omtrek aan.

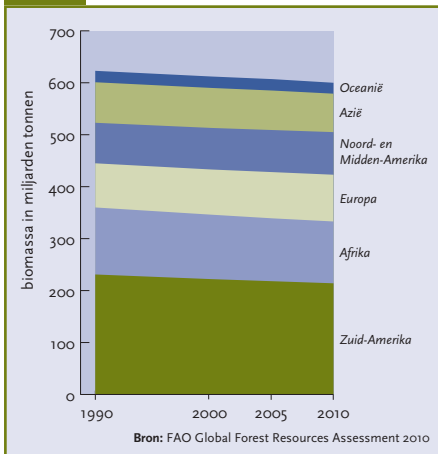
Toch lijkt er een kentering op te treden. In een onlangs gepubliceerd rapport stelt de Wereldvoedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO) dat er afgelopen tien jaar minder bos verdween dan in het decennium ervoor. Het is een eerste teken dat de wereldwijde inspanningen voor een beter bosbeheer vruchten afwerpen, al is de schade nog steeds groot. Tussen 2000-2010

Volgens het FAO verdween er afgelopen tien jaar minder bos dan in het decennium ervoor

Figuur 1: Functies van bossen (2010)

Figuur 2: Hoeveelheid bos per regio (in biomassa, 1990-2010)

ging elk jaar 13 miljoen hectare bos verloren door toedoen van de mens, vooral om deze in gebruik te nemen als landbouwgrond. Dat is een 'besparing' van 3 miljoen hectare ten opzichte van het decennium ervoor, toen jaarlijks 16 miljoen hectare bos omging. Netto verdween tussen 2000-2010 jaarlijks gemiddeld 5,2 miljoen hectare (circa 1,25 keer Nederland). Vooral dankzij ambitieuze herbebossingsprogramma's en het aanwijzen van nationale parken in China, India en Vietnam kon een deel van het verlies worden gecompenseerd.

Duurzaam bosbeheer

Bossen spelen een belangrijke rol in de discussie over het verhoogde broeikaseffect. De economische functie van bossen voor de lokale bevolking is daardoor wat onderbelicht geraakt, vindt Jan MacAlpine, directeur UN IYOF. Willen we tot duurzaam bosbeheer komen, dan moeten we erkennen dat het bos een grote economische waarde heeft voor veel mensen die voor hun bestaan afhankelijk zijn van dat bos. Bij duurzaam bosbeheer en het tegengaan van overmatige boskap gaat het dus om een samenspel van ecologische en economische factoren. De Verenigde Naties vragen daarom in 2011 middels het Internationale Jaar van de Bossen aandacht voor het belang van bos voor de mensen die er direct afhankelijk van zijn. De belangrijkste doelstellingen zijn: het vergroten van de biodiversiteit, duurzaam bosbeheer, uitbreiding van het bosoppervlak en een goede samen-

werking tussen regionale, landelijke en wereldwijde organisaties.

Duurzaam bosbeheer houdt in dat de lokale bevolking de gelegenheid krijgt genoeg inkomen uit het bos te halen zonder het voorgoed te vernietigen. Veel landen hebben daartoe al stappen ondernomen. Neem de productie van hout uit FSC-beheerde bossen, waar goed bosbeheer en biodiversiteit gewaarborgd zijn. Om dit predicaat te verdienen, moeten bosbouwers de eigendoms- en gebruiksrechten van land en bosproducten vastleggen en de formele en traditionele rechten van de lokale gemeenschappen op land en hulpbronnen erkennen en respecteren. Ook moeten ze het sociale en economische welzijn van de bosarbeiders stimuleren.

Tijdens de laatste twee klimaatconferenties in Kopenhagen en Cancún is een plan ontwikkeld, REDD+, waarin rijke landen arme landen betalen als die hun primaire bossen laten staan en duurzaam beheren. Zo sloot Noorwegen een overeenkomst met Guyana: het Zuid-Amerikaanse land ontvangt tot 2015 maximaal 167 miljoen euro als het jaarlijks een kwart minder bos kapt dan het wereldjaargemiddelde van 0,6%. Met dit geld kan Guyana de opbouw van een CO₂-arme, groene economie financieren.

Nederlands bos

In Nederland stagneert de toename van het bosareaal al enige tijd onder invloed van de – tot voor kort – gestegen vraag naar woningen, de uitbreiding van de infrastructuur én de omzetting van bos naar andere natuur-

De lokale bevolking moet genoeg inkomen uit het bos kunnen halen, zonder het voorgoed te vernietigen

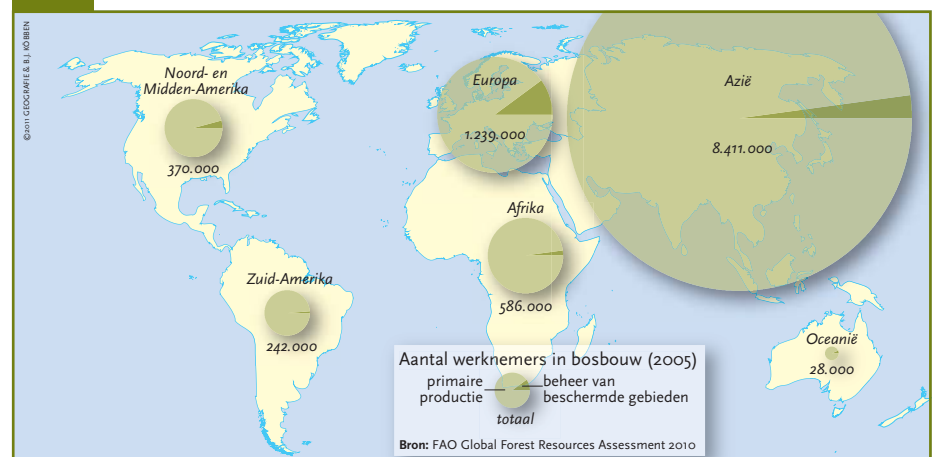
typen. Zo is er sinds 1980 25.000 hectare bos ontwikkeld, maar voldoet 30.000 hectare van het bestaande bosareaal inmiddels niet meer aan de definitie.

In de Peel streven natuurontwikkelaars naar een verdere vernatting van het gebied om het hoogveenlandschap te herstellen. Daartoe worden bomen gekapt of ze rotten weg door de stijging van de grondwaterstand. In het bosgebied de Overasseltse en Haterse Vennen ten zuidwesten van Nijmegen zijn de laatste jaren veel bomen gekapt om het reliëf van de stuifduinen weer zichtbaar te maken en de waterstand in de vennen te verhogen. Op de Veluwe worden bomen gekapt zodat stuifduinen zich kunnen verplaatsen. Al deze natuurontwikkelingen hebben geleid tot een steeds grotere diversiteit aan landschappen in Nederland.

Kritiek

Toch komt er steeds meer kritiek op deze aanpak. Nederland heeft in vergelijking met de rest van Europa weinig bos. De omvorming van bos naar andere cultuurlandschappen (heide, schraalland) leidt tot een lagere CO₂-

Figuur 3: Aantal mensen werkzaam in de bosbouw per regio (2005)

opname en minder CO₂-opslag. Omwonenden en bezoekers van natuurgebieden verzetten zich steeds meer tegen rigoureuze boskap omdat zij liever in bosgebied recreëren dan in de nieuwe natuurgebieden. Die zijn vaak kwetsbaarder, waardoor ze minder toegankelijk zijn dan toen er nog bos stond. Ook is er veel kritiek op de aanpak. Kern van het omvormingsbeleid is dat exoten als de Amerikaanse eik, Douglasspar en Corsicaanse den systematisch worden gekapt, ook als ze gezond zijn. Tegenstanders vinden dat het beleid doorgeslagen is en dat er weinig rekening wordt gehouden met de cultuurhistorische waarde van oude bomen in het Nederlandse landschap en de emotionele waarde van bos voor omwonenden en regelmatige bezoekers.

Economisch perspectief

Bij de omvorming naar andere natuurgebieden worden vooral dennenbossen gekapt. Dat gaat ten koste van hun productiefunctie. Verder worden voor de uitbreiding van natuurgebieden vooral landbouwgronden opgekocht. Boeren verliezen daarmee een belangrijke inkomstenbron. Vanuit het perspectief van duurzaam bosbeheer zijn beide ontwikkelingen ongewenst. De lokale bevolking moet in staat worden gesteld voldoende inkomen uit bosrijke gebieden te halen.

Daarom moeten de overheid en maatschappelijke organisaties in Nederland twee zaken heroverwegen. Ten eerste moet bij verdere natuurontwikkeling het creëren van nieuwe bossen een grotere rol spelen. Ten tweede moet er een alternatief economisch perspectief zijn voor de boeren, binnen of buiten de nieuwe natuur. Zij dienen betrokken te zijn bij toekomstige beslissingen over de uitbouw van natuurgebieden in Nederland. Integratie van economie en natuur is de beste garantie voor een duurzame ontwikkeling. •

Bronnen

- FAO United Nations 2010. *Global Forest Resources Assessment 2010*. Rome.
- Ministerie LNV 2007. *Vijfde Bosstatistiek*. Ede.
- Planbureau voor de Leefomgeving 2011. *Herijking EHS, quickscan varianten*. Den Haag.
- www.un.org/en/events/jyof2011

Het geplande OostvaardersWold, dat de Oostvaardersplassen moet verbinden met de Veluwe, is door staatssecretaris Bleker van ELI wegbezuinigd.

OostvaardersWold wegbezuinigd

De beslissing van de huidige regering om 300 miljoen euro (60% van de huidige begroting) te besparen op natuurbeleid zet de VN-doelen voor uitbreiding van het bosoppervlak en een goede samenwerking tussen overheden verder onder druk. Het stilleggen van de aankoop van gronden voor de Ecologische Hoofstructuur, waaronder ook aanzienlijke arealen bos, en het terugbrengen van het aantal Natura2000-gebieden leidden tot groot maatschappelijk protest. Tijdens de hoorzitting afgelopen februari in de Tweede Kamer riepen de provincies staatssecretaris Bleker van Landbouw, Economie en Infrastructuur (LEI) op om de gemaakte afspraken na te komen. Het zijn vooral de provincies die de ontwikkeling van natuurgebieden aansturen. Zij vrezen een forse kapitaalvernietiging als langlopende contracten voor natuurontwikkeling opgebroken worden. Zo werkt de provincie Flevoland al sinds 2007 aan de ontwikkeling van het OostvaardersWold, dat de Oostvaardersplassen moet

verbinden met de Veluwe. Hiervoor is al 1150 hectare grond aangekocht. Bleker heeft echter aangekondigd dat deze EHS-verbinding er niet komt.

Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft in februari een *quickscan* gemaakt van de gevolgen die de aangekondigde bezuiniging heeft voor de natuur in Nederland. De belangrijkste conclusies luiden: de kwaliteit van het landschap en de recreatieve waarde zullen onder druk komen te staan, en jurisdisering van het natuurbeleid ligt op de loer. Dat geldt vooral bij de Natura2000-gebieden: maatschappelijke groeperingen zullen de nieuwe beleidskoers aanvechten bij de rechter. Zo heeft de stichting Das en Boom inmiddels een steunfonds opgericht, Recht op Natuur. Met steun van donateurs zullen juristen alle beslissingen van het kabinet die de natuur in Nederland schaden, aanvechten.

Het natuurbeleid van de Nederlandse overheid dreigt een weg in te slaan die zowel nationaal, Europees als internationaal tot veel weerstand zal leiden.